



بزه جاسوسی در حقوق کیفری ایران و فرانسه

تالیف:

سید مسعود مجیدی

انتشارات قانون یار

۱۳۹۵

سرشناسه	: مجیدی، سیدمسعود، ۱۳۶۶ -
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	: بزه جاسوسی در حقوق کیفری ایران و فرانسه/ تالیف سیدمسعود مجیدی.
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات قانون یار، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۱۰۴ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۰۷۷-۱۶-۹
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: جاسوسی -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	: Espionage -- Law and legislation -- Iran
موضوع	: جاسوسی -- قوانین و مقررات -- فرانسه
موضوع	: حقوق تطبیقی
موضوع	: Comparative law
رده بندی کنگره	: ۱۲۵۷KMH / ج۲م۳ ۱۳۹۵
رده بندی دیویی	: ۳۴۵/۵۵۰۲۳۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۲۶۳۶۸۹

انتشارات قانونی یار

بزه جاسوسی در حقوق کیفری ایران و فرانسه

تألیف: سید مسعود مجیدی

ناشر: قانون یار

ناظر فنی: محسن فاضلی

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

شابک: 978-600-8077-16-9

مرکز پخش: تهران، میدان انقلاب، خ منیری جاوید، پلاک ۹۲

تلفن: ۶۶۹۷۳۹۶۰ کتابفروشی رسولی (چراغ دانش سابق)

اهداف موسسه قانون یار

(داوطلبان آزمون های حقوقی حتما بخوانند)

با عنایت به اینکه موسسه قانون یار به اولین هدف خویش در خصوص تالیف کتب آموزشی و کمک آموزشی به صورت کتاب نموداری به همراه دی وی دی صوتی تدریس رسید و مورد توجه تمامی داوطلبان آزمون های حقوقی (مخصوصا آزمون وکالت) قرار گرفت و از طرفی مورد انتقاد دیگر موسسات قرار گرفتیم ، نشان از پیشرفت و موفقیت در این رشته آموزشی می باشد. اما اهداف اصلی موسسه قانون یار به اینجا ختم نمی گردد. در خصوص اهداف بعدی این موسسه باید گفت، از آنجایی که هیات علمی موسسه ما بدین سبک توانست نیاز تمامی دانشجویان و داوطلبان آزمون های حقوقی را از مراجعه به کلاسهای حضوری دیگر موسسات و پرداخت هزینه های گزاف و غیر وجدانی معاف نماید در همین راستا هدف دیگر موسسه قانون یار اخذ مجوز لازم از وزارت علوم و فناوری و تحقیقات جهت برگزاری کلاسهای حضوری با هزینه شهریه عادلانه و منصفانه می باشد که ان شا الله در آینده بتوانیم به همین روال با دریافت هزینه ناچیزی از داوطلب (بر خلاف شهریه سنگین و غیر اخلاقی دیگر موسسات)) در راستای برگزاری کلاسهای حضوری گام برداریم.

از دیگر اهداف موسسه قانون یار و اعضای هیات علمی آن می توان به موارد ذیل اشاره نمود:

۱. برنامه ریزی هدفمند و مفید به صورت رایگان برای خریداران کتب و سی دی های صوتی تدریس موسسه قانون یار
۲. تدریس صوتی و نموداری تمامی دروس و کتب رشته حقوق در قالب کتب نموداری و صوتی در آینده نزدیک
۳. تالیف کتب صوتی و تمام نموداری رفع تمامی مشکلات حقوقی وکلا ، قضات و اساتید دانشگاه ها
۴. برگزاری کلاسهای تدریس تصویری در تمامی مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری
۵. برگزاری آزمون های آزمایشی حضوری و اینترنتی در آینده ای نه چندان دور
۶. تالیف کتب صوتی تست های معتبر ادوار گذشته در آزمون های حقوقی
۷. تالیف کتاب صوتی ترمینولوژی حقوق (کاملا ضروری و مهم)
۸. قانون خوانی تمامی قوانین موجود و حاکم در ایران
۹. تدریس صوتی رایگان تمام دروس مهم آزمون
۱۰. ارائه مشاوره تحصیلی رایگان در آینده

کتاب موسسه قانون یار را اول مقایسه، سپس خرید نمایید

این فقط بخشی از فعالیت های موسسه قانون یار می باشد

آینده از آن ماست

((با ارسال عدد ۲۰ به سامانه پیامکی موسسه به شماره ۵۰۰۰۱۰۹۰۰۸۰۰ عضو خبرنامه پیامکی موسسه قانون یار شوید))

فهرست مطالب

۹.....	مقدمه
۱۰.....	اهمیت و اهداف
۱۰.....	پرسش‌ها
۱۰.....	فرضیه‌ها
۱۱.....	فصل اول
۱۱.....	مفاهیم، پیشینه، مبانی و درآمدی بر جلوه‌های
۱۱.....	جرم‌انگاری حداکثری در جاسوسی
۱۳.....	مبحث نخست: بازشناسی مفاهیم و تفکیک جاسوسی از خیانت به کشور
۱۳.....	گفتار اول: بازشناسی مفاهیم
۱۴.....	در اصطلاح
۱۴.....	الف- در قانون:
۱۵.....	ب- در حقوق کیفری:
۱۸.....	ج- در اسناد بین‌المللی و حقوق تطبیقی:
۱۹.....	۲- جرم‌انگاری
۲۰.....	۳- سیاست کیفری
۲۱.....	گفتار دوم: تفکیک جاسوسی از خیانت به کشورها
۲۱.....	۱- معیارها
۲۲.....	معیار عینی
۲۳.....	معیار ذهنی
۲۳.....	معیار ملیت «تابعیت»
۲۴.....	مدل انتخابی ایران و فرانسه
۲۵.....	مبحث دوم- مبانی جرم‌انگاری و درآمدی بر تحولات تاریخی
۲۵.....	گفتار اول: مبانی جرم‌انگاری
۲۵.....	الف- مبانی شرعی:
۳۱.....	ب- مبانی عرفی
۳۱.....	۱- دفاع از امنیت عمومی مردم
۳۲.....	۲- دفاع از حاکمیت سیاسی
۳۳.....	گفتار دوم: تحولات تاریخی جرم‌جاسوسی
۳۵.....	الف: جاسوسی از قرن پنجم تا هجدهم میلادی
۳۸.....	ب: جاسوسی در مکاتب مشهور حقوق جزا
۴۱.....	۱. مکتب عدالت مطلق
۴۳.....	۲. مکتب کلاسیک
۴۴.....	۳. مکتب تحقیقی (اثباتی)
۴۶.....	۴- مکتب دفاع اجتماعی
۴۸.....	۱- اروپا
۵۰.....	۲- ایران:
۵۴.....	مبحث سوم: درآمدی بر جلوه‌های جرم‌انگاری حداکثری در جاسوسی



۵۴	گفتار نخست: جرم انگاری اعمال مقدماتی
۵۶	گفتار دوم: جرم انگاری به صورت مطلق
۵۷	گفتار سوم: جرم انگاری با اکتفا به سوء نیت عام
۵۷	گفتار چهارم: جرم انگاری با ایجاد تغییر در موضوع جرم
۶۱	فصل دوم
۶۱	ارکان مجرمانه و درآمدی بر پاسخ های کیفری در قبال جاسوسی
۶۳	مبحث نخست: ارکان بزه جاسوسی
۶۳	گفتار نخست: عنصر مادی
۶۳	الف) موضوع جرم
۶۴	۱- اطلاعات
۶۵	۲- اشیاء
۶۵	ب) رفتار مجرمانه
۷۰	گفتار دوم: رکن معنوی
۷۰	الف- سوء نیت عام
۷۱	ب- سوء نیت خاص
۷۱	ج- انگیزه مجرمانه
۷۲	گفتار سوم: رکن قانونی
۷۲	الف- در حقوق ایران
۷۴	۲) در دوران پس از انقلاب
۷۵	ب: در حقوق فرانسه
۷۸	مبحث دوم: پاسخ های کیفری
۷۸	گفتار نخست: پاسخ های کیفری سرکوبگر
۷۸	الف: اعدام
۸۰	ب- زندان
۸۱	ج- جزای نقدی
۸۲	گفتار دوم: پاسخ های کیفری ارفاقی
۸۲	الف- تعلیق مجازات
۸۵	ب- آزادی مشروط
۸۶	ج- عفو
۸۹	نتیجه گیری ، جمع بندی و پیشنهادات
۹۵	منابع و مأخذ
۹۷	کتاب ها:
۹۷	فارسی:
۹۹	عربی
۹۹	فرانسه
۱۰۰	مقالات و نشریات
۱۰۰	پایان نامه ها

مقدمه

جاسوسی در زمره جرایمی است که جایگاه ویژه ای را در تمامی تقسیم بندی های ارائه شده در زمینه ی جرائم علیه امنیت به خود اختصاص داده است. دلیل اصلی این موقعیت ممتاز را بدون تردید باید در میزان بالای خطر آفرینی این جرم و برای امنیت هر کشور دانست.

وقتی سخنی از جاسوسی به میان می آید، ذهن عامه ی مردم که اطلاعات کمی از جزئیات این جرم دارند بیشتر متوجه شبکه ها و سازمان های جاسوسی معروف کشورهای مختلف می شود. با این حال نباید تصور کرد که جاسوسی در سطح دنیا محدود به این سازمان ها می شود بلکه این جرم در کشورهای مختلف توسط افراد و سازمان های گوناگون ارتکاب می یابد و در دهه ی هشتاد میلادی به دلیل رشد ارتکاب این جرم در این دهه آن را دهه ی جاسوسی نامیده اند. حدود پانصد کتاب در مورد این جرم توسط مورخان، روزنامه نگاران، تحلیل گران نظامی، سیاستمداران و تا حد کمتری حقوق دانان و جرم شناسان نگاشته شده است.

جاسوسی در زمره جرائمی است که جایگاه ویژه ای را در تمامی تقسیم بندی های ارائه شده در زمینه جرایم علیه امنیت به خود اختصاص داده است. قانون گذار ایران تعریفی از جرم مذکور ارائه نداده است. اما برخی از حقوق دانان داخلی و خارجی به ارائه تعریف از بزه مذکور پرداخته اند. جرم جاسوسی شباهت زیادی به جرم خیانت به کشور می باشد. معیارهای ارائه شده برای بزه جاسوس عبارت از معیار عینی یا ذهنی و ملیت می باشد. مقنن فرانسوی برای تمایز جاسوسی از خیانت به کشور به معیار ملیت پناه برده است و قانون گذار ایرانی هنوز به انتخاب ایده ای در این زمینه اقدام نکرده است. در اروپا نیز پس از قرن پنجم تا چهاردهم میلادی، هنگام طبقه بندی جرایم، جاسوسی و خیانت به کشور در رده اولین و مهمترین جرایم قرار دارد. جلوه های مهم جرم نگاری حداکثری در جاسوسی را می توان در جرم انگاری اعمال مقدماتی، جرم انگاری با اکتفاء به سوء نیت عام، جرم انگاری با ایجاد تغییر در موضوع جرم و جرم انگاری به صورت مطلق مشاهده کرد.

در زمینه رکن مادی، حقوق کیفری ایران و فرانسه دارای شباهت ها و وجوه افتراقی است. جمع آوری اطلاعات، انتقال اطلاعات و ورود به اماکن ممنوعه در زمره موارد مشابه و در



مقابل تسلیم سرزمین، نیروهای مسلح، تجهیزات، اشتغال به یک فعالیت جهت اخذ و تسلیم اطلاعات و نیز ارائه اطلاعات نادرست به مسئولین می تواند در زمره وجوه افتراق باشد. در زمینه رکن معنوی نیز با آنکه حقوق فرانسه علی الاصول به سوء نیت عام اکتفا نموده ولیکن در حقوق ایران علاوه بر سوء نیت عام، سوء نیت خاص ضروری شمرده شده و علاوه بر آن در مواردی (م ۵۰۵. ق. م ا) انگیزه مجرمانه نیز ضروری تشخیص داده شده است.

اهمیت و اهداف

یکی از مصادیق بارز و قدیمی جرائم علیه امنیت، جرم جاسوسی است که معمولاً یک جرم سازمان یافته و در عین حال فرا ملی می باشد، چرا که اطلاعات حیاتی یک کشور از طریق یک نظام سازمان یافته و منابع انسانی نه مثل ماهواره های اطلاعاتی کشورها در اختیار کشور یا کشورهای دیگر قرار می گیرد. اهداف این اثر را می توان به شرح ذیل بیان نمود:

* تبیین سیاست کیفری ایران در زمینه بزه جاسوسی

* تبیین ایرادها و نقایص جرم انگاری جاسوسی در حقوق ایران

* ارائه پیشنهادها اصلاحی به مراکز تقنینی

* ارائه ایرادها تقنینی به مراکز پژوهشی تصمیم گیر

پرسش ها

۱- تفاوت های جاسوسی در حقوق ایران و فرانسه در قبال رکن مادی جاسوسی کدام است؟

۲- در زمینه رکن روانی جاسوسی، تفاوت حقوق ایران و فرانسه کدام است؟

فرضیه ها

۱- جرم انگاری جاسوسی در حقوق فرانسه در زمینه رکن مادی جاسوسی بسیار فراتر از جاسوسی در حقوق ایران می باشد. تفاوت در موضوع جاسوسی، جرم انگارهای جدید و بکارگیری اصطلاحات کلی فراگیر در زمره این موارد است.

۲- در حقوق فرانسه علی الاصول سوء نیت عام کافی بوده لیکن در حقوق ایران علاوه بر سوء نیت عام، سوء نیت خاص مورد نیاز است.

فصل اول

مفاهیم، پیشینه، مبانی و درآمدی بر جلوه های

جرم انگاری حداکثری در جاسوسی

این فصل شامل سه مبحث می باشد که در مبحث اول به بازشناسی مفاهیم و در مبحث دوم مبنای جرم انگاری و درآمدی بر تحولات تاریخی و مبحث سوم درآمدی بر جلوه های جرم انگاری حداکثری در جاسوسی می پردازیم.

مبحث نخست: بازشناسی مفاهیم و تفکیک جاسوسی از خیانت به کشور

این قسمت دارای دو گفتار بازشناسی مفاهیم و تفکیک جاسوسی از خیانت به کشورها می باشد.

گفتار اول: بازشناسی مفاهیم

در این قسمت به تعریف سه واژه ی جاسوسی، جرم انگاری، سیاست کیفری می پردازیم:

۱- جاسوسی

(۱-۱) در لغت

واژه جاسوسی و تجسس از الفاظ عربی هستند و از ریشه ی «ج.س.س» گرفته شده اند و در فرهنگ لغت عربی تجسس در استعمال حقیقی آن عبارت است از: لمس کردن چیزی با دست و در استعمال مبادی آن به جستجوی اخبار و اطلاعات اطلاق می شود. دهخدا در لغت نامه در مورد جاسوسی آورده است که «جاسوسی یعنی جست و جو کننده خبر بد و جاسوس شخصی می باشد که از ملکی به ملک دیگر خبر برده و جاسوسی را خبر پرسی یا عمل آنکه جاسوس است تعریف کرده است»^۱.

در فرهنگ لغت عمید نیز در تعریف جاسوس آمده است «جاسوس در لغت به معنی خبرکشی، جست و جو کننده ی خبر، کسی که اخبار و اسرار شخصی و یا اداری یا مملکتی را بدست بیاورد و به دیگری اطلاع دهد، می باشد»^۲.

^۱ -علی اکبر دهخدا، لغتنامه، ج ۵، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۳، ص ۶۴۵۷

^۲ - حسن عمید، فرهنگ عمید، انتشارات امیرکبیر، چاپ دوم، تهران، ۱۳۵۹، ص ۳۶۴.



در فرهنگ فارسی معین نیز جاسوس به کسی اطلاق شده است که اخبار و اطلاعات کسی یا موسسه ای و یا کشوری را مخفیانه گردآورده و به شخص یا موسسه یا کشور دیگری اطلاع دهد.^۱

با ملاحظه در فرهنگ لغت های فارسی در می یابیم که هر چند کلمات جاسوس و تجسس در زبان عربی دارای معانی حقیقی و مجازی می باشد لیکن در زبان فارسی معنای مجازی آن مطمح نظر قرار گرفته و در لغتنامه و متون فارسی نیز در معنای مجازی استعمال شده اند. بنابراین جاسوسی از نظر لغوی عبارت است از: کنجکاوی کردن و یا بررسی کردن، تفحص کردن و خبرچینی از امور مردم و اموری که مردم می خواهند پنهان بماند.

در اصطلاح

الف- در قانون:

«جاسوسی از جمله عناوین مجرمانه ای است که در متون جزائی کشورهای مختلف استعمال شده است و در برخی از قوانین کشورها جاسوسی صراحتاً تعریف شده و از دیگر جرائم مشابه آن چون خیانت به کشور تفکیک شده است. در قوانین کیفری بعضی دیگر از کشورها جرم جاسوسی تعریف نشده، بلکه برخی از مصادیق جاسوسی ذکر شده است. شاید بتوان گفت قانونگذار در این کشورها سعی کرده که جاسوسی را بطور مبهم بیان نماید تا در هر مرحله ای که بخواهد مساله ای را با توجه مقتضیات زمان و مکان با جرم جاسوسی مطابق دهد تا مانع قانونی بر سر راه آن نباشد.

با وجود قوانین متعدد جزایی کشور ما قانونگذار تعریفی از جرم جاسوسی و جرائم مرتبط به آن اشاره ننموده است. همین امر یعنی عدم وجود یک تعریف جامع از جرم جاسوسی باعث شده است که جاسوسی در برخی از موارد از جرم خیانت به کشور قابل تفکیک نباشد و موجب اختلاط این دو مفهوم در حقوق موضوعه ایران شده است»^۲.

^۱ - محمد معین، فرهنگ فارسی، ج ۱، چاپخانه سپهر، چاپ اول، تهران، ۱۳۴۲، ص ۱۲۰۶.

^۲ - محمد صالح ولیدی، حقوق جزای اختصاصی، ج ۳، دفتر نشر داد، چاپ دوم، تهران، ۱۳۷۳، ص ۱۰۳.



در حال حاضر فقدان یک تعریف قانونی از جرم جاسوسی باعث شده است تا مصادیق این جرم به آسانی قابل بازشناسی نبوده و همچنین منابع مشخص و معینی برای تشخیص ماهیت جرم جاسوسی و شرایط و عناصر متشکله آن وجود نداشته باشد. به همین سبب لازم می‌آید تا قانونگذار این خلا قانونی را پر کند و بر این مهم همت گمارد.

ب- در حقوق کیفری:

در قلمرو حقوق کیفری حقوقدانان تعاریف متعددی از جاسوسی و جاسوس ارائه کرده‌اند که به عنوان نمونه چند مورد از این تعاریف را مورد بررسی قرار می‌دهیم:

در تعریف جاسوس آورده‌اند: «جاسوس به شخصی اطلاق می‌شود که در پوشش‌های متقلبانه یا مخفیانه و به نفع دشمن در صدد تفحص و تجسس پیرامون اسرار یا تحصیل اطلاعات یا اخبار یا مدارک و اسناد مربوط به استعداد و توانایی نظامی، اقتصادی، فرهنگی مربوط به یک کشور و انعکاس آنها به کشور دشمن باشد»^۱.

در تعریف دیگری از جاسوس آمده است «جاسوس به شخصی گفته می‌شود که بحث عناوین غیرواقعی و مخفیانه به نفع خصم در صدد تحمیل اطلاعات با اشیایی باشد»^۲.

همچنین فعل جاسوسی را اینگونه تعریف کرده‌اند: «جاسوسی در اصطلاح حقوقی عبارت است از تجسس و گردآوری اطلاعات و اسناد مخفی و طبقه بندی شده راجع به امور نظامی و عملیات آفندی و یا پدافندی یا کسب اطلاع از اوضاع و احوال سیاسی یا اقتصادی مملکت به قصد دادن آنها به دولت خارجی در مقابل پول یا هر نوع پاداش یا اجرت و یا بی اجرت است»^۳.

^۱ - محمد صالح ولیدی، همان، ص ۱۱۲.

^۲ - ایرج گلدوزیان، حقوق جزای اختصاصی، ج ۱، انتشارات بخش فرهنگی دفتر مرکزی جهاد دانشگاهی، چاپ دوم،

تهران، ۱۳۶۹، ص ۳۴۶.

^۳ - ایرج گلدوزیان، همان.



پروفسور گارو نیز در تعریف جاسوسی نوشته است: «جاسوسی عبارت است از جمع آوری و تملک اطلاعات و تعلیمات اسناد قابل استفاده یک کشور خارجی بر ضد امنیت کشور خارجی دیگر»^۱.

تعریف مفاهیم کیفری امری بسیار خطیر و با اهمیت است چرا که کوچکترین تسامح در تعریف مفاهیم جزائی ممکن است آثار بسیار زیان باری را در جامعه به دنبال داشته باشد. مهم ترین ویژگی هر تعریف آن است که باید موضوع مورد تعریف را بطور آشکار و روشن و بدون ابهام تبیین کند به نحوی که جامع و مانع باشد. یعنی دربرگیرنده ی تمام موضوعات نو باشد و در عین حال شامل موضوعات مفاهیم غیر از خود نشود.

با توجه به توضیحات فوق به بررسی و نقد تعاریف حقوقدانان می پردازیم و سپس به ارائه تعریف کاملی از جرم جاسوسی خواهیم پرداخت. با توجه به تعاریف مختلف جاسوسی به نظر می رسد نخستین مرحله جاسوسی تفحص، تفتیش و کسب اطلاعات سری و محرمانه است ولی جاسوسی قید دیگری نیز دارد که مهم ترین این قیود عبارتند از:

۱- غیرمجاز و متقلبانه بودن تحصیل اطلاعات

با این قید تجسس های مجاز و مشروع از تعریف جرم جاسوسی و از قلمرو حقوق کیفری خارج می گردد. ممکن است فردی با اجازه قانون و در حیطه وظایف خود به تحصیل برخی از اطلاعات لازم اقدام کند که در این حالت نه تنها عمل این فرد جرم نیست بلکه مشروع و قابل تقدیر است، چرا که نوعی خدمت به کشور است. همچنین قید متقلبانه بودن موجب خروج مواردی می گردد که مرتکب بر اثر غفلت و اصولاً بدون قصد تسلیم اطلاعات به بیگانگان به جمع آوری آن ها می پردازد و سپس این اطلاعات به طور اتفاقی و خارج از اراده او در دسترس بیگانگان قرار می گیرد.

۲- قصد تسلیم اطلاعات به بیگانگان

^۱ - رنه گارو، مطالعات نظری و عملی در حقوق جزاء، ترجمه ضیاء الدین نقابت، ج ۳، انتشارات ابن سینا بی تا، تهران، ص ۶۹۴.



از دیگر قیود جرم جاسوسی آن است که مرتکب به قصد تسلیم اطلاعات به کشورهای بیگانه به تحصیل آنها بپردازد. با توجه به قید فوق می‌توان گفت جاسوسی به عمل شخصی گفته می‌شود که بطور متقابلانه و غیرمجاز و به قصد تسلیم اطلاعات به کشور بیگانه یا افراد و گروه‌های فاقد صلاحیت به تحصیل اطلاعات و اسرار محرمانه می‌پردازد.

با توجه به تعریف فوق جاسوسی جرم مطلق است و نیاز به ورود ضرر ندارد و دادن اطلاعات به بیگانه رفتار لازم برای این جرم است بنابراین می‌توان گفت همین که اسرار و اطلاعات محرمانه فاش شد و در دسترس افراد غیرذیصلاح قرار گرفت، ضرر به کشور محقق شده است و حریم حفاظت اطلاعات محرمانه کشور شکسته شده است زیرا که اصولاً اطلاعات تا زمانی ارزش طبقه بندی‌های خاص خود را دارند که از حالت طبقه بندی شده سری یا فوق سری و خیلی محرمانه خارج نشده باشند لذا در صورت خروج، ورود ضرر بر طبقه بندی‌های صورت گرفته محرز است.

در تایید مطالب فوق می‌توان این مثال را آورد که وقتی اطلاعات فوق سری مربوط به عملیات نظامی در دسترس افراد ناصالح قرار گرفت دیگر احتمال پیروزی در عملیات ضعیف می‌گردد و برای جلوگیری از شکست، عملیات لغو خواهد شد. پروفیسور گارو نیز معتقد است که «جاسوسی در معنای وسیع کلمه دو دسته اقدامات را شامل می‌شود: یک دسته، اقدامات مقدماتی است که عبارت است از تفحص و تحصیل اطلاعات مخفی و دسته دیگر، عملیات اجرایی است که تسلیم اطلاعات مزبور به بیگانگان را دربرمی‌گیرد.

دسته اول که شامل اقدامات تفتیشی و اکتشافی است مشخصه جاسوسی واقعی است و دسته دوم که تسلیم اطلاعات را دربرمی‌گیرد مشخصه خیانت است.

پس جاسوسی در واقع فراهم کردن مقدمات خیانت به کشور است و مرتکب تا زمانی که در مرحله تفتیش و تحصیل اطلاعات و اسرار است، جاسوس و پس از تسلیم اطلاعات خائن است!^۱

۱ - رنه گارو، همان، ص ۷۱۴.



با بررسی نظر آقای گارو در می یابیم که ایشان معتقد است که جمع آوری و تحصیل اطلاعات و اسرار به قصد تسلیم به بیگانگان یا افراد فاقد صلاحیت جاسوس است و حتی قبل از تسلیم اطلاعات مزبور جاسوسی صورت گرفته است. لذا می توان نتیجه گرفت که قصد تسلیم اطلاعات به بیگانگان شرط تحقق جرم جاسوسی است نه تسلیم اطلاعات.

ج- در اسناد بین المللی و حقوق تطبیقی:

«از نظر بین المللی تا کنون سعی شده است مقرراتی وضع شود که در واقع (در تعریف جرم جاسوسی) ایجاد وحدت کند، مثلاً در مورد جاسوسی تعریفی ارائه شود که از لحاظ رعایت حقوق فردی و افراد جامعه و ضمانت آزادی های فردی و بالاخره تشکیلات قضایی، دولت ها مجاز نباشند که هر عملی را جاسوسی شناخته و مرتکب را تحت عنوان ((جاسوس)) مورد تعقیب قرار دهند».^۱

به همین سبب تعاریفی از جاسوس در اسناد بین المللی ارائه شده است که برخی از آن ها را به عنوان نمونه ذکر می کنیم:

ماده ۱۹ قطعنامه بروکسل مصوب ۱۸۷۴ بیان می دارد: «جاسوس کسی است که به طور مخفیانه و با وسایل و بهانه های مخصوص اطلاعات را جمع آوری می کند، برای تحصیل اطلاعات در نقاط اشغال شده به وسیله نیروی دشمن با قصد اینکه آن ها را به طرف مقابل تسلیم نمایند تجسس می کند.»

در دیگر قوانین بین المللی نیز بدون اینکه تعریفی از جاسوسی ارائه شده باشد تنها به شیوه برخورد با جاسوسان ارائه شده است. به طور مثال:

«پروتکل دوم کنوانسیون های ۱۹۴۹ میلادی، ژنو در مورد حقوق بشر که در ۸ ژوئن ۱۹۷۷ به تصویب رسیده است به موضوع رفتار با اسرای جنگی پرداخته است».^۲

^۱ - هوشنگ شامبیاتی، حقوق کیفری اختصاصی، ج ۳، انتشارات ژوبین، چاپ اول، تهران، ۱۳۷۶، ص ۱۰۰.

^۲ - حسین میرمحمد صادقی، جرم جاسوسی، ماهنامه دادرسی شماره هجدهم، بهمن و اسفند ۱۳۷۸، ص ۵۲.



پس از بررسی تعاریف مختلف جاسوسی در حقوق داخلی و اسناد بین‌المللی و نقد و تحلیل تعاریف مزبور به نظر نگارنده به نظر می‌رسد کامل‌ترین تعریف از جاسوسی با توجه به قید ۲ ویژگی‌های آن جرم تعریف ذیل می‌باشد:

«جاسوسی عبارت است از تجسس و تحصیل اطلاعات و اسناد طبقه بندی شده راجع به مسائل و قلمروهای سیاسی، نظامی، امنیتی و یا اقتصادی به هر وسیله و به قصد تسلیم آن‌ها به کشور بیگانه یا هر فرد، گروه یا سازمان فاقد صلاحیت به نحوی که برای امنیت کشور مضر باشد.»

۲- جرم انگاری^۱

جرم انگاری در برخی از فرهنگ‌های حقوقی، اعلان مجرمانه بودن عملی است که تا پیش از این وصف مجرمانه نداشته است.

از طرف دیگر از دیدگاه جرم‌شناسی، جرم انگاری یا جرم تلقی کردن قانونی فعل و یا ترک فعل، فرآیندی است که به وسیله آن رفتارهای جدید به موجب قوانین کیفری مشمول قانون جزا می‌شوند. تعریف دیگری را می‌توان در این زمینه ذکر نمود که علاوه بر تعریف جرم انگاری به عوامل تاثیر گذار بر آن نیز اشاره ای دارد.

در این دیدگاه جرم انگاری فرآیندی گزینشی است که به موجب آن قانون گذار با در نظر گرفتن هنجارهای اجتماعی و یا ضرورت‌های دیگر بر پایه مبنای نظری مورد قبول خود، رفتاری را ممنوع و یا الزام آور می‌کند و برای حمایت از آن ضمانت اجرای کیفری قرار می‌دهد. تاکید تعاریف فوق برگزینشی و فرآیند بودن جرم انگاری از وجود مسئله ای پر اهمیت دلالت دارد که قانون گذار باید در هنگام تصمیم‌گیری در این زمینه به آن توجه نماید.

از مهم‌ترین نکات موجود در این زمینه آن است که قانون گذار باید در مورد اعمالی اعلان جرم نماید که بعد از تصویب مورد پذیرش همگان قرار گیرد و مجریان قانون نیز نسبت به

^۱ - عزت عبدالفتاح، جرم چیست و معیارهای جرم انگاری کدام است؟، ترجمه ی اسماعیل رحیمی نژاد، مجله حقوقی و قضایی دادگستری، شماره ۴۱، ص ۱۴۱.